

LIGA ROMÂNĂ

REVISTĂ SĂPTĂMÎNALĂ

PENTRU

INTERESELE UNITĂȚII CULTURALE A TUTUROR ROMÂNILOR

APARE ÎN FIE-CARE DUMINECĂ

Anul III. — No. 24

14 Iunie, 1898.

O GENERAȚIE DE EROI

Coți Români, de aici și din afară de hotarele Țării, au serbat în zilele acestea, fie-care în felul său, amintirea anului epocal 1848, în care, prin înțelepciunea, patriotismul și energia generațiunii de atunci, s'a început marea luptă pentru emanciparea Țărilor Române de jug străin, pentru formațiunea Statului nostru român.

Nu importă să stabilim azi, *cari persoane anume* au avut atunci rolurile determinante.

Aceasta o va face istoria mai târziu, când patimile se vor fi potolit, când mințile se vor fi înșeninat, când *patriotismul adevărat* va eși odată biruitor asupra intereselor trecătoare de partid.

Pînă atunci, trebuie să ne mulțumim a slăvi *faptele positive, pornirea ideală și curată* a tuturor acelor cari nu aveau și nu puteau avea alt gînd și altă simțire, decît de a crea *o patrie română*, unită, liberă, neatîrnată și îndrumată pe calea unui progres real.

Aceasta au voit-o părinții noștri; pentru acest înalt ideal luptatu-s'au ei, pentru el jerfitu-s'au și tot pentru

el ivitu-s'au și între ei neînțelegeri și diferențe omenești.

Că unii dintre ei vor fi gîndit sau făptuit mai mult sau mai puțin greșit, se poate; căci nu Dumnezei, ci numai simpli muritori și supuși greșelilor erau și ei.

Dar intențiunile lor, pornirile lor, avînturile sufletelor lor erau nobile și ideale și nimeni dintre noi, epigonii, să nu caute și să inventeze un aparat metric spre a măsura și cîntări patriotismul lor, meritele lor netăgăduite. Căci nu noi, cu vederea noastră slăbită, nu noi, cei cu mititele și vremelnice interese politice, vom putea știrbi meritele lor.

Pleiada dela 48 a fost alcătuită din suflete mari și generoase, din minți curpinzătoare, din caractere antice. Oamenii aceia nu trăiau decît pentru idealuri, pentru pămîntul strămoșesc, pentru fericirea și mărirea neamului românesc.

Dumnezeu să-i sălășluească în pace și să le dea odihna de veci, căci mult au gîndit mințile lor, amar au suferit inimile lor și mari mizerii suportat-au trupurile lor în viața sbuciumată pe care au trăit-o.

Să ne gîndim cu evlavie și cu ad-

mirățiune la ei și la faptele lor. Să-i binecuvîntăm și monumente de grațitudine să le punem în sufletele noastre și ale urmașilor noștri, căci ei au arborat drapelul *frăției* între Români, ei au aprins în noi schînteia conștienței naționalității noastre, ei au fost pionierii așezămintelor noastre moderne, ei ne-au transmis iubirea de neam și de țară. Și *pilde* să ne fie nouă, și celor ce vor veni după noi ca să apere și să susțină moșia străbună!

Ei toți, cîți au avut un rol în anul 1848 *eroi* au fost, și *eroi* trebuie să rămîna în imaginațiunea noastră a tuturor.

Să ne inspirăm dar de simțirile lor, să ne încălzim de spiritul lor de jertfe și abnegare, să ne înălțăm la idealurile ce au preocupat mințile lor și au întărit sufletele lor. Numai astfel ne vom dovedi vrednici de ei și de rezultatele silințelor lor titanice, numai astfel vom putea contribui și noi la clădirea ideală pe care ei mai întîiu au plănuțit-o și au avut-o mereu în vedere.

SERBARILE LIGII

Cu toate că vremea era destul de rea în ziua de Sîmbătă, fiind un frig de Noiembrie, serbările organizate de Ligă au trebuit să se țină, căci o nouă amîinare nu mai era cu putință și aceasta din mai multe cauze.

Era deci de prevăzut, că seara întîiu serbarea nu o să ia avîntul dorit de toți amicii Ligii.

Ei bine, cu toată vremea friguroasă, serbarea a reușit chiar din seara primă. O lume, de și nu foarte numeroasă, dar

foarte aleasă și-a dat întîlnire în Cismigiu luînd parte la deosebitele jocuri.

Iluminațiunea grădinei a fost într'adevăr feerică. O mulțime de arcuri, în stil bizantin, cu mii și mii de becure de lumină înfățișau o privescătoare cu adevărat fermecătoare. Intre arcurile de gaz erau înșirate cite-va mii de lampioane venețiene iar din distanță în distanță lumina cite un enorm glob de lumină electrică *sistem Seigle*.

În marea aceasta de lumină, o mulțime de chioșcuri și ghișeturi cu fel de fel de instalațiuni de ocazie. În fie-care chioșc cite una sau mai multe doamne și domni din societatea înaltă îndeplineau cu o abnegare vrednică de recunoștință rolul de apostoli practici ai Ligii.

Dintre chioșcuri însemnăm: Marele chioșc pentru *tombolă*, care cuprindea cite-va mii de obiecte de cîștig, între cari cele mai multe de adevărată valoare.

Chioșcul de drum de fier, chioșcul de cășori, chioșcul de debit de tutun în folosul Ligii, chioșcul de șampanie și confiserie, etc. Apoi o tribună de prestidigitațiune și o mulțime de distracții variate, leagăn, călușei, etc. Mai ales în seara de Duminecă era o lume imensă și o animațiune cum rar s'a văzut. La toate chioșcurile grupuri-grupuri de oameni cari jucau, cumpărau, admirau și petreceau.

Mai multe muzici, militare și civile cîntau în tot timpul în deosebitele puncte ale grădini, iar focurile de artificii, admirabil isbutite, precum și bubuitul bombelor formau un concert pe cît de atractiv, pe atît de practic în efectele sale materiale.

De și cheltuelile au fost foarte mari, Ligă a realizat un beneficiu material destul de considerabil.

La diferitele chioșcuri au avut amabilitatea de a funcționa:

La chioșcul cu țigări.

D-na Ana T. Florescu și d-na E. D-trie Hernia.

La chioșcul cu flori.

D-na *Natalia A. Florescu* și d-rele *Cesianu*.

La Ruletă.

D-na *Zoe V. Arion*, d-na *H. Sihleanu*,
d-na *Crisenghi*, d-na *Maria P. Arion*
și d-ra *Peretz*.

La Tombolă.

D-na dr. *Istrati*, d-na *Maria N. Cesianu*,
d-na *M. N. Dumitrescu*, d-ra *Pèrie-*
tzeanu-Buzău, d-ra *Cristina Filodor*, d-ra
Istrati, d-ra *Slătineanu*, d-ra *Dumitrescu*.

La Călușei.

D-na *Ecaterina Butculescu*, d-na *Con-*
stanța Florescu, d-ra *Maria Butculescu*,
d-ra *Zeta Cantacuzino*, d-ra *Deșliu*.

La drum de fer.

D-na *Maria C. Arion*, d-na *N. Cerkez*,
d-na *M. N. Sutz*, d-na *Z. D-tru Sutz*
și d-ra *Arion*.

La chioșcul cu șampanie.

D-na *Perietzeanu-Buzău*.

Comitetul exprimă cele mai sincere mul-
țumiri tuturor acestor prea onorabile per-
soane, precum și celor următoare cari au
bine-voit a-și da întreg concursul lor pentru
reușita serbărilor:

D-lor *Dimitrie Butculescu*, *Nicu Vlaicu*,
Virgil C. Arion, *Grigore N. Balota*, *Teodor*
D. Florescu, *D-trie Hernia*, *Albert Ghika*,
R. I. Florescu, *Sc.* și *I. Mitilineu*, *B.*
Belu, *Gabriel Mitilineu*, *Mihail Catargi*,
Ant. Zaleski, *George Zănescu*, apoi d-lor
Eftimie T. Ionescu, contr. C. F. R. Atelier.

Iuliu Dragotin, șef de birou în atelierul
central C. F. R.

Wilhelm Grünsfeld, controlor în atelierul
central C. F. R.

Vasile Enacescu, funcționar, C. F. R.

Ștefan Sfetcu, idem.

Petre Trandafirescu, idem.

Constantin Georgescu, idem.

Albert Denhof, idem.

Georgescu Teologu, funcționar, serv. M.
strada Sculpturii.

Ion Botta, funcționar C. F. R. serv. T.
G. Dimitrescu, contab. Banca Poporului.
G. Cristodorescu, funcț. Minist. Cult.
Ștefan Ionescu, func. contabilitatea pri-
măriei capitalei.

Mih. Vilag, funcționar C. F. R. serv. T.

Ștefan Petrovici, idem.

Mih. Dinovici, idem.

CONCENTRAREA SLAVISMULUI

Cehii serbară zilele acesteia ani-
versarea de o sută de ani dela
nașterea marelui lor istorio-
graf și conducător politic *Fran-*
cise Palacky. Reprezentanți ai tuturor
neamurilor slave și-au dat în această
ocasiune întâlnire în «*d'aurita Pragă*»
spre a demonstra în interesul idea-
lului panslavist. *Ruși, Poloni, Croați,*
Sirbi, Slovaci, Sloveni, Ruteni, toate
aceste națiuni și-au dat la Praga mâna
ca să constituie o alianță de luptă
națională în potriva Germanismului.
Căci, după cum s'au pus aceste ser-
bări la cale, e evident, că ele au ser-
vit numai ca un pretext pentru ac-
centuarea solidarității politice a tu-
tutor *Slavilor* din lume.

E deci explicabilă teama și teroa-
rea ce au cuprins pe Germani și pe
Unguri, de oarece strigătele de luptă,
proferate la Praga, se adresează mai
ales acestor doua națiuni: Germani-
lor, cari au stăpinit timp îndelungat
pe Slavii din Austria, Ungurilor cari
exploatează și caută să maghiarizeze
și în ziua de azi pe Slavi de sub
Coroana Sf. Ștefan.

Dar mai ales în Unguri a intrat o
spaimă teribilă, de când cu demon-
strațiunea panslavistă din Boemia.
Ei a văzut cu groază, că la Praga

erau reprezentați și *Slovacii, Croații* și *Sirbii* din *Ungaria* și că reprezentanții acestor din urmă naționalități au avut acolo un rol foarte distins. Ungurii înțeleg, că această alianță ofensivă este îndreptată în po-triva *Dualismului*, împotriva acestei Bastile care le înlesnește lor să țină în robie milioane de Slavi și să-i supună la nebunești și criminale experimente de desființare națională. Ei știu, că în momentul când Slavii vor ieși din domeniul platonismului și al teoriei, și vor striga, ca un singur om, «*Jos Dualismul*», «*Jos hegemonia germano-maghiară*», această hegemonie meșteșugită și sprijinită pe baionetele armatei are să fie înmormântată pentru vecinicie.

Au deci cuvinte și Nemții și Ungurii să se înfioare de această manifestațiune ostilă lor din partea lumii slave. Prea au nesocotit și prea nesocotesc ei drepturile națiunilor din imperiul habsburgic, prea și-au bătut și și mai bat joc de întregi popoare conștiente, ca să nu aibă presentimentul catastrofei ce se prepară.

Căci serbările dela Praga nu sunt în fond decît *preparative*. Așa se pregătesc evenimentele, așa se prepară erupțiunile violente ale patimilor înfundate decenii și veacuri de-a rîndul.

Cînd stai și citești discursurile pline de ură ce s'au rostit de cătră Slavi la Praga, cînd seamă îți dai de materiile explosibile îngrămădite în enorme cantități în monarhia vecină, cînd vezi că un general rusesc, *Komarov*, se plimbă în mare uniformă rusească prin adunările din Praga și rostește cuvîntări împotriva adversarilor națiunii cehe, cînd vezi că

Marele Duce Constantin al Rusiei trimite Cehilor o depeșă în care vorbește de «*izbînda Slavismului*»—îți poți face o idee cam ce are să iasă, — odată și odată — din aceste pregătiri răsboinice.

Mare, enorm de mare are să fie, în fața lor și în fața civilizațiunei apusene, răspunderea acelora, cari, conduși de exagerate porniri de dominațiune, țin pe Slavii din Austro-Ungaria în stare de robie intelectuală!

Manifestațiunea dela Praga este un *Memento* și ar fi timpul, ca măcar cercurile hotărîtoare dela Viena să înțeleagă absurditatea politică, care a împărțit pe națiunile din imperiu și le-a dat pradă lăcomiei Maghiarilor și veleităților de hegemonie ale centraliștilor din Austria.

LIGA LA 11 IUNIE

Începem cu un regret. Am fi dorit, ca cincantenarul revoluțiunii de la 1848 să fi avut darul de a întruni, fie și numai pe un singur moment, pe toți *Românii* sub drapelul național. Am fi dorit, ca această istorică dată să fi fost sărbătorită de toate partidele și cu însuflețire generală. Dar aceasta nu s'a făcut. Nu s'a putut face. Nu s'a putut, pentru că la noi totul e politică militantă. Am ajuns, că fie-care partid politic face istoria țării după vederile sale. Dar ce ne-am mira de aceasta, dacă vedem că fie-care partid politic din țară își are literați de partid, artiști de partid. E trist, e deprimător, și pentru tinerele noastre generațiuni e un desastros exemplu.

Și n'am fi putut noi înțelege cu toții,

că 11 Iunie nu este și nu poate fi apajul vr'unui partid? Că data aceasta trebuie privită ca o dată națională?

Da, *națională*, iar nu liberală sau conservatoare. Căci la 11 Iunie 1848 nu existau încă *actualele* noastre partide politice. La 11 Iunie s'a început o mișcare națională de emancipare, la care au luat parte fii de boeri ai țării și popor și este simplu politicianism a preface această dată și mișcarea ei generoasă în capital politic al unui sau altui partid în potriiva celuiilalt. Aceasta ar fi trebuit s'o știe și unii și alții din oamenii noștri politici și serbarea ar fi reușit să devină cu adevărat *națională*, precum națională a fost și mișcarea pe care ea avea s'o amintească cu solemnitate generațiunilor de astăzi.

Dar politica vîritu-s'a și aici, ca în toate chestiunile ce n'ar fi să aibă nimic comun cu ea.

In asemenea împrejurări, evident, că Liga nu putea să ia o hotărîre mai înțeleaptă, decît aceea pe care a și luat-o: de a sta de o parte, în rezervă.

In primul moment, cînd se putea presupune, că serbarea va fi *generală*; că de și Primăria capitalei luase inițiativa totuși serbarea era să fie a *Românilor*, iar nu a vre unui *partid*, Liga a participat la consfătuiri. Inșă din moment ce, pe de o parte, nu i se admise păstrarea și accentuarea individualității ei proprii, iar pe de altă parte, se ivise planul unei contra-manifestațiuni, atitudinea Ligii era dela sine indicată.

Toți oamenii de inimă, cari vor într'adevăr prosperitatea Ligii iar nu aservirea ei în scopuri politice de partid, au înțeles și au găsit, că Comitetul Central Executiv, hotărînd abstenența Ligii, a procedat exclusiv din punctul de vedere al intereselor Ligii Culturale.

Dar cum și era să se pronunțe Liga pentru una sau alta din cele *două* proectate manifestațiuni?

Și bine era ca Liga să se vîre *între* aceste lupte?

Dar aceasta ar fi însemnat, a angaja Liga Culturală în o luptă de partide și, cu matematică certitudine era de prevăzut, că Liga ar fi eșit slăbită din mijlocul acestor animozități.

De aceea, Liga *nici nu putea* face decît cum a făcut, și suntem siguri că toți oamenii nepreocupați politicește, toți oamenii cari își dau seamă de pozițiunea și menirea Ligii, aprobă înțeleapta ei atitudine.

E inșă în ori-ce cas foarte regretabil, că luptele noastre politice militante pot compromite pînă și serbarea unei zile istorice, ce nu ar trebui privită decît prin prisma obiectivă a idealității, iar nu cu ochiu pofitor și cu mintea preocupată.

SALBATICII GENDARMEREȘTI

Gendarmii atacă femei. — Nuntă între suliți. — Tricolorul turbă pe gendarmi. — O româncă vitează.

Abrud, la 14 Iunie 1898.

«Trib. Pop.» primește următoarea corespondență, care arată în mod vădit barbaria jandarmerească.

Onorată Redacțiune,

În 12 l. c. și-a serbat cununia d. Alexandru A. Macaveiu, proprietar de mine din Bucium-șasa, cu d-ra Lucreția Gomboș din Vidra de Sus. De oare-ce atît mirele cît și familia Gomboș este în doliu, nunta s'a ținut numai cu participarea rudeniilor mai de aproape și a cîtor-va amici intimi, în cel mai restrîns cerc.

De și toată serbarea a avut caracterul unui act familiar, Români din comunele pe unde au trecut mirii, au ținut să-și manifesteze și ei dragostea față de aceste două vlăstare a celor mai distinse două familii din Munții-apuseni și le-au ridicat arcuri de triumf din flori și cetină. Mai

imposantă primire ne-au făcut țărani din Cîmpeni, cari au ridicat la intrare în comună un admirabil arc triumfal, iar mirii au fost primiți cu ovațiuni și un tânăr împodobit cu o uriașă panglică tricoloră, prin cuvinte frumoase a oferit miresei un buchet de flori.

Pregătirile țăranilor din Cîmpeni, așa se vede, a scos din fire pe comandantul gendarmeriei din Cîmpeni, de oare-ce, a dat ordin a căru executare era să fie un măcel. Anume, doi gendarmi înarmați pînă în dinți ne-au eșit în cale. Fără a zice un cuvînt, au sărit la caii d-lui dr. Zosim Chirtop cu intențiune să rupă tricolorul de pe hamuri. Caii înspăimîntați se avintau către șanț, ameninșind viața celor cari erau în trăsura și numai mulțumită istețimii vizitiului s'a înconjurat o nefericire.

În trăsura era d-na Eug. C. Pop, d-na Iosif Gomboș n. Cothișel și d-ra Domnica Chirtop.

După ce au oprit trăsura, gendarmii infuriami au poruncit vizitiului să depărteze tricolorul național, însă d-ra Chirtop cu ton energic și hotărît a zis vizitiului să nu asculte de porunca gendarmilor, ci să țină de caii infuriami.

Această ținută măreață a d-rei Chirtop a desbrăcat pe gendarmi de toate simțurile omenești și unul turbat răcnea, că la moment o împușcă! și ca nici una dintre dame să nu dubiteze în ferma hotărîre a eroului gendarm, a ținut pușca drept în fața soției mele, gata a descărca pușca.

Noi bărbații numai mai tirziu am ajuns la acest scandal ne mai pomenit în era constituțională și cînd d. Zosim Chirtop s'a apropiat de gendarmi, singur, fără armă, cerînd explicație că ce se întîmplă, tot acel gendarm viteaz eșit din fire, răcnea să nu se apropie că îl împușcă. Eu trebuia să privesc cum un sălbatic ține arma țintită spre dame fără scut și la întrebarea că ce vrea, nu răspundea, ci îngrozit de prezența noastră și de frica răsbunării, tremura ca varga și cu el tremura și pușca cu care a voit să stingă viața celor două mame și a unei fete, fala și mindria părinților săi.

Numai după un restimp a putut unul dintre gendarmi să cuvinteze că putem trece; și noi am trecut, o. trăsura după alta, avînd suliițele gendarmilor două palme dela pieptul nostru.

De și d-nul avocat dr. Zosim Chirtop a declarat că răspunde pentru împodobirea cailor cu panglici tricolore, gendarmii și-au ridicat puștile și suliițele spre fie-care trăsura, băgînd groază în micii copilași, cari ne-au eșit în cale.

După acest act de barbarie ne-am dus mai mulți înși imediat la pretură și am denunțat casul.

După cum am aflat, toate acestea le pune la cale un anumit Hamzsa, locotenentul gendarmeriei din Cîmpeni, la a cărui poruncă, cu 10 zile mai nainte, rupeau gendarmii tricolorul de pe hainele țăranilor și cari au deținut pe d-na Cothișel. Se vede că se tem de bărbați și încep cu dame fără scut și arme. Dar ei nu știu că cine sunt romîncele din munți! De ună-zi s'a purtat d-na Cothișel ca o adevărată eroină și ținuta ei de viteaz i-a făcut să tremure și să se refugieze d-nii gendarmi, iar judele de instrucție a rugat pe d-na Cothișel să se arate poporului și fisolgăbirăul declară că nici două ceasuri nu răspunde de viața păcătoșilor; iar în 12 l. c. două mame au primit cu zîmbet ameninșarea vieții lor și o domnișoară română a declarat, că n'are teamă de suliițele gendarmilor. Și tremurau ei, cei cu armele în mîină, în fața eroismului femeii române!

Prea credem, că eceste două casuri recente ne-a dus înainte sfînta cauză; și dragostea și ovațiunile ce ni le-au adus bravii cîmpenari, sunt cele mai vii dovezi, că una suntem, popor și inteligență și că intrigi nu ne vor desbina; și că inteligența română și mai ales fruntașii poporului vor vedea primejdia în care suntem și vor pune la o parte ura și pisma unindu-se într'o falangă puternică întru apărarea drepturilor noastre.

Dacă nici o nuntă fără petrecere nu putem ținea, nici o rugăciune în biserică nu putem zice fără de a fi insultați de gendarmi, atunci nimic nu ne-a rămas din libertățile personale, și vă întreb domnului conducători: oare mai avem timp de a pierde eu certele?

Cu deosebită stimă:

Dr. P.

PUSTIIREA UNGURILOR ARDELENI

Sub acest titlu *Gazeta Transilvaniei* publică următoarea apreciere a celei mai recente campanii ungurești în contra Românilor:

Legenda despre pustiirea Ungurilor prin «Valahi» am auzit-o adese-ori povestindu-se. Ea s'a scris și s'a lătit totdeauna cu scopul

pervers de a deștepta și ațîta șovinismul masselor maghiare în potruva Românilor și de a face presiune asupra guvernelor ungurești în direcția luării de măsuri excepționale contra noastră.

Această legendă o debitează acum de nou un anumit dr. Kiraly Peter într'o broșură de vr'o 80 pag. în care spune lucruri miraculoase, ce nu pot fi datorite decît unei bolnave fantasii.

Broșura se ocupă mai întîiu de «viața familiară a poporului valah» — dar să nu lunecați cum-va a crede, că autorul s'ar încerca să facă un studiu fie cît de superficial asupra vieții familiare a poporului nostru țăran. Ori că s'a crezut incapabil pentru așa ceva, ori că a voit să-și ia numai un punct șubred de minecare, patriotul Kiraly în loc să stea la obiect, se acață de «popii» și «dascălii» noștri, zicînd despre ei, că «țîn poporul într'o a-dîncă întunecime.» Și care este, rogu-vă, această «întunecime»? — Ei «opresc poporul dela întrebuițarea limbei maghiare și-l ațîță contra obligamentului instrucțiunii.»

Pentru sprijinirea acestei hasardate aserțiuni, scriitorășul ungar se provoacă și la «dovezi» — clocite firește în creerul său întunecat. După producerea de «dovezi» urmează «consecința» și încă o consecință plină de «generositate.» El zice, că «aces-tui popor *nu-i trebuc libertate, ci cultură*» — de oare-ce «Statul maghiar, care a scos pe bietul popor de sub absolutismul nobilimei, l'a aruncat în brațele tiraniei violente a domniei confesionale înzestrată cu autonomie fără de pereche și astăzi se află într'o stare mult mai decăzută decît înainte de 1848...»

În expunerea mai departe urmează un salt mortal grozav de îndrăzneț. După ce văzurăm în ce culori umbroase înfățișază d. Kiraly starea spirituală a «poporului valah», ne isbește îndată cu expunerea unui lucru absolut contradictoriu aserțiunilor sale de mai nainte. Și anume, cu toate că pe acest «popor valah» îl face rămas în cultură, totuși ni-l presintă, ca pe eroul *amalgamisării* naționale, mai ales în Ardeal.

«Valahul pustiește pe Maghiar!» — sau mai bine zis «*Ungurii se valahisează!*» Iată legenda de nou iscodită. Într'un capitol lung al broșurei sale, dr. Kiraly des-

voaltă această tesă -- c'o «admirabilă» perspicacitate, arătînd, că mai ales la căsătorii (mixte) *Maghiarul își pierde tot-deauna naționalitatea.* «În ținuturile locuite de Români, Maghiarii, cari trăesc împraștiați în mici enclave, *cad zi de zi în lupta grea cu libera lățire a elementului național valah*, ei nu sunt capabili, fără sacrificii grele, a susținea această luptă inegală... una după alta se dărimă aceste fortărețe ale ideii de Stat maghiar și *locul lor îl ocupă molima valahisării.*»

Cele mai triste exemple de felul acesta le află autorul broșurii în ținul dela *Calota*. Pe buzele poporului din Scărișor, Mărgău etc. sboară din gură în gură tradiția demografică, că ei odinioară n'au fost nici Români, nici țărani, ci Unguri și Secui, cari în vremuri străvechi 'au fost trimiși pe acolo ca, vezi Doamne, să apere țara de Turci și de Tătari. Însă cu timpul «*ei toți s'au valahisat.*»

Kiraly înșiră vr'o 25 comune, cari odinioară au fost maghiare, azi însă sunt *valahisate* și procesul valahisării e deja încheiat în părțile acelea. Pricina acestei valahisări o atribue lipsei de preoți și învățători maghiari. După toate aceste fantasii îmbrăcate în suferitorul veștmînt al tiparului, autorul broșurei propune guvernului și societății maghiare următoarele remedii:

«Trebue să aducem toate jertfele posibile pentru instrucțiunea poporală și răspîndirea culturii (ungurești), pentru aplicarea riguroasă a învățămîntului, apoi o administrație și o justiție conștiințioasă! *În ținuturile ardelene, învățămîntul și administrația să treacă absolut în mîna statului și dintre școalele confesionale să nu mai fie suferite decît acelea, cari dau semne învederate despre patriotismul lor.* Deocamdată *institutele naționale românești, respective confesionale de învățămînt, să fie puse sub cel mai strict control.* Pînă cînd guvernul va aduce pe cale constituțională reforme și legi pentru cauza instrucțiunii: *în școalele de rit oriental limba maghiară să fie strict obligată.*...»

Autorul constată mai departe, că guvernul n'a făcut nimic în ținuturile ardelenești mai părăsite. «Kulturegylet»-ul își are școalele lui, dar «la porunca popilor valahi» părinții români nu-și dau băieții la acele

școale. «*Trebuie dar, ca autonomia bisericească confesională, care este armă contra statului maghiar, să fie restrinsă*». La urmă dr. Kiraly cere și propune, ca «*conducătorii de matricule să fie învățători de stat, să se organizeze posturi de învățători ambulanți*» etc., etc.

Unde dai și unde crapă! Așa dar *maghiarisare* și iarăși *maghiarisare*! Și ciudat în lucru e, că această maghiarisare se cere preț al «*valahisării*» acelor Unguri ardeleni, despre cari nu s'a mai auzit decît în cea mai nouă cronică a lui Kiraly Pe lângă maghiarisare se mai cere stăpînirii să pună mîna și pe acele fărîmături de drepturi ale autonomiei noastre confesionale, cari au scăpat ca prin urechile acului de mîna sacrilegă a guvernelor unguresci.

Dr. Kiraly cu toată ceata șoviniștilor, perciunaților și neperciunați, crede, că pe calea aceasta va fi posibil a face să resară, ca din pămînt peste noapte, acele tabere de Unguri și Secui, despre cari zice, că au fost trimise pe la Calota, Mărgău, Banfii, Huedin etc., ca să apere țara de Turci și de Tătari, și că Românii vor peri.

SERBAREA SLAVISMULUI LA PRAGA

Din Praga se telegrafiază cu data de 18 l. c., că serbarea în memoria marelui luptător național al Cehilor lui Francisc Palacky, a fost o adevărată *fraternizare a Slavilor*. Au fost reprezentate la serbare toate popoarele slave, cei mai bine însă au fost reprezentați Rușii. Din Ungaria s'au dus la Praga 25 Slavi, între alții *Skultcty*, reprezentantul lui «*Narodni Noviny*», avocatul slovac Mateiu Dula, avocatul sîrb Dr. Gavrilă din Neoplanta și încă cîți-va. O figură interesantă a fost colonelul rus Komarow, proprietarul ziarului «*Swet*», care a dus și o cunună.

Stradele erau înfrumusețate cu stindardele albe-roșii cehe, ici colo și cite un stindard negru-galben.

Serbarea s'a început Sîmbătă înainte de amiază la muzeu, unde s'a ținut o ședință festivă a Academiei și unde s'a desvelit bustul făcut din bronz al lui Palacky. La serbarea desvelirii bustului erau de față: șeful de secție *Rezek*, consilierul de curte *Dörfl*; apoi mareșalul țării prințul *Lobkovitz*, guvernatorul *Condanhove*, președintele

tribunalului suprem, șeful direcțiunii postelor și telegrafelor, primarul orașului, reprezentanții orașelor galițiene Cracovia și Lemberg, reprezentanții nenumăratelor societăți științifice slave, reprezentanții universității cehe și a orașelor cehe, numeroși deputați, clerul și mulți scriitori.

Ședința festivă a presidat o contele *Harrach*, care printr'un discurs a prea mărit memoria lui Palacky. După *Harrach* a vorbit consilierul guvernului *Tomek*, și apoi bustul fu desvelit. A mai vorbit consilierul de curte *Jagici*, apoi *Smolka* în numele universității din Cracovia, *Smicklas* în numele universității din Agram, *Lamanski* în numele universității din Petersburg, *Brandt* (Mosca), *Florinski* (Chiev) și *Grott* (Varșovia). În fine colonelul rus *Komarow* a pus o cunună de lauri pe bust în numele consiliului comunal din Petersburg, după ce pronunță un călduros discurs pentru Palacky. «*În numele poporului rus — zise el — aduc o salutare, fiindcă inima poporului rus bate una cu cea a poporul cehic*». Vorbirea lui *Komarow* a fost lung și viu aplaudată.

Dintre telegramele numeroase, a fost furtunos aplaudată telegrama lui *Bolsev*, care a scris contra lui Mommsen.

La banchetul festiv toți reprezentanții naționalităților slave au ținut vorbiri în limba proprie, numai profesorul rus *Brandt* (Mosca) a vorbit în limba cehă. Cu mult foc și frumos a vorbit *Kramarz*, accentuînd independența și autonomia Cehilor; el mulțumi în deosebi «*credinciosului soț de arme, clubului polon*». Avocatul slovac Mateiu *Dula* a vorbit, între vii aprobări, despre legătura etnografică și geografică dintre Slovaci și Cehi.

Seara a fost o reprezentație de gală la teatrul cehic. Eri s'a ținut festivitatea punerii pietrei fundamentale la statua lui Palacky, ce se va ridica pe piața cu același nume. Azi se deschide expoziția.

Notăm, că printre telegramele de felicitare s'a remarcat și o telegramă a marelui duce rusesc *Constantin*, în care acesta își exprimă speranța, că serbarea va fi demnă de memoria sărbătoritului. (Lui «*N. fr. Presse*» i se telegrafiază, că știrea aceasta încă nu e confirmată).

Podlipny, primarul orașului Praga, a adresat un apel către populațiune, în care zice între altele, că Cehii trebuie să dovedească, că în privința culturii nu stau îndărătul nici unei națiuni.

Iosef George *Strossmayer*, episcopul diecesei unite a Bosniei și Sirmului, a adresat comitetului aranjator al sîrbilor în memoria lui Palacky următoarea scrisoare:

«Poporul-frate ceh cu mari aptitudini și de firm caracter, serbează în curînd amintirea de o sută de ani a răposatului, dar a nemuritorului, marele Palacky. Mă alătur și eu la această serbare cu toată inima și din adîncul sufletului. Renumitul răposat a fost adevăratul prototip al națiunii sale capabile și care a trecut prin multe încercări. În el se reoglindează toată forța poporului său, toate aptitudinile și virtuțile lui, cari au condus la victorie, renume și la vechile libertăți. Toată comoara și bogăția cunoștințelor sale istorice a depus-o în brațele națiunii sale, ca să învețe, ce să facă și să săvîrșească pentru ajungerea scopului sfînt. În privința aceasta se poate zice cu tot dreptul, că lucrarea științincă a răposatului Palacky a fost a avea o făclie, care a arătat poporului fericirea adevărată, libertatea deplină, puterea și gloria. Cu bucurie mă gîndesc tot-dauna, că am cunoscut în persoană pe marile mort și în lucrurile noastre de repețite ori am făcut schimb de idei amicale împreună. Ceea-ce mi-a spus marele învățat, aceea tot-dauna a fost adevărul curat, așa zicînd adevărul lui Dumnezeu, care tot-dauna duce, cel mai sigur, la scop, la salute și mărire.

«Poporul, care știe să-și respecte și onoreze pe oamenii săi mari, este un popor copt și vrednic de stimă. Un astfel de popor va învinge toate greutățile și își va ajunge mai curînd ori mai tîrziu scopul dorit; un astfel de popor poartă în sufletul și inima lui toate trăsurile eminente ale oamenilor mari, puterea și virtutea lor. Iar ceea-ce trăește în sufletul și inima unui popor, aceea însuși Dumnezeu — căruia nimeni nu i se poate opune — o face să treacă în viața lui și o transformă în salute și libertate. Libertatea Slavilor, puterea și victoria lor însă în monarhia unitară — mai ales a Slavilor de Sud și Vest — este chezașia libertății, puterii și victoriei Statului întreg. Sunt cauze indiscutabile, cari recomandă această victorie, putere și libertate a Slavilor de Vest și Sud. Aceștia exercită înrîurire esențială asupra formării Statului unitar, ei represintă gloria și puterea acestuia și stau în armonie cu scopurile lui firești. Atitudinea curajosului și glorioșului popor cehic servește de exemplu celorlalți Slavi, mai ales nouă Slavilor de Sud. Deci încă odată strig din toată inima: Salute marelui și nemuritorului patriot ceh, Fran-

cisc Palacky ! Trăiască capabilul și glorioșul popor cehic ! Noi Slavii de Sud suntem adevărații săi frați, cari împărtășesc cu el bucuriile și întristările, sperează cu el și tot împreună cu dînsul va ajunge mai curînd ori mai tîrziu la scopul dorit al patriei noastre.»

În sîra de primire a oșpeților din afară, discursul de bineventare l'a ținut primarul capitalei boeme, Dr. *Podlipny*. El zise între altele.

Inima noastră e pătrunsă de o nespusă bucurie de a Vă vedea pe D-voastre, mult stimați domni, o frumoasă parte a floarei Slavilor aici: între noi; pe D-voastră, pe care vă putem numi frați de singe, scumpi consingeni. *Fii bineveniți pe pămîntul părții nord-vestice a lumii slave, partea cea mai extremă a teritoriilor locuite de Slavi. Fii bineveniți în inima regatului Bohemiei, în orașul mamă al orașelor și comunele cheice în capitala țărilor coranei sf. Venceslaw; fii din inimă salutați în Praga cea de aur, cea cu o sută de tunuri, cea regească cehică, salutați de reprezentanța ei comunală*, precum ați fost salutați de poporațiune însă-și, care v'a întimpinat cu entusiasm pe stradele și piețele orașului. Primiți ospitalitatea noastră, ca o modestă despăgubire pentru lunga și obositoarea călătorie, ce ați făcut'o. Este dorința noastră, ca să vă aflați bine în mijlocul nostru. Ceea-ce întreprindem noi, este o faptă modestă, dar ea ia forme gigantice, urcîndu-se de pe soeul cehic, pe pedestalul mamei celei mari Slavia, luminată de gloriola umanității și a culturii. Voind să onorăm pe unul dintre cei mai buni bărbați ai noștri din tóte vécurile, n'am putut'o face nici decum fără D-voastră. Francisc Palacky nu numai că ne-a făcut să ne cunoaștem, dar ne-a mai arătat, că suntem o ramură a marelui popor slav, a unui mare și puternic întreg.

Ca membrii ai marelui familii slave, vă bineventez în Praga și vă rog să vă simțiți ca acasă. N'ați venit aici în minia nimănui, pentru întărirea noastră ați venit, ca să sărbătoriți pe unul din cei dintii bărbați ai noștri, care a promovat la începutul anilor 50 în mod atît de escelent cauza slavismului. Palacky cu istoria sa a dat poporului nouă împintinare, i-a insuflat conștiință de sine care a fost decisivă pentru redeșteptarea, regenerarea și desvoltarea noastră ulterioară. Palacky a arătat, că poporul cehic a fost acela, care ca cel dintii a pășit pentru apărarea libertății, ca purtător al unor idei însemnate din punct de vedere istoric universal, moral și religios; a arătat cum scie să lupte pentru autonomia și independența sa și că el prin munca sa spirituală s'a liberat de sub tutela, sub care l'a fost pus lumea oficială.

Pentru noi această serbare are o însemnătate politică. Din programul lui Palacky reiese lămurit nișu'n'a sa — și în aceasta consistă tótă mărimea lui — de a ajuta poporului să ajungă earăși la vechea sa glorie, la valoarea ce i-se cuvine, ca să se poată desvolta liber în viața politică și de stat și să-și cîștige o poziție demnă și meritată în vechiul regat al Bohemiei, în fderafia statelor austriace, în imperiul Habsburgilor.

Aceasta este ideia lui Palacky. Voim să aducem omagii memoriei acestui bărbat, pe care poporul la numit pă-

rintele patriei. Ați venit să serbați această memorie. Vă mulțumim; este respectul și generația noastră față cu meritul, care ne unesc, cu toată diversitatea raporturilor politice; ea va rămânea totodată și legătura viie și proaspătă între noi.

La acest discurs a răspuns în limba cehică profesorul *Brandt* din Moscva, care a amintit *peregrinagiul Cehilor la Moscva în anul 1867, la care luase parte și Palacky*. El mulțumi pentru primire și dădu expresiune bucuriei, că i-a fost dat a vedea Praga; el încheia urînd «șava!» Pra-gei și poporului cehic.

Deputatul polon din camera vienesă *Socolowsky* salută pe Cehi în numele Polonilor și vorbește despre raporturile reciproce între aceste două popoare cari derivă încă din timpul încreștinării lor. Invățătura ce au tras-o amîndouă națiunile din istorie va fii salutară pentru viitoarea lor dezvoltare. Ambele nu voesc subjugare, dar nici egemonie, ci drept egal pentru toți.

În fine vorbește Slovenul *Hribar*, care după ce atinse starea asuprită, în care se află Slovenii, încheia cu rugarea, *ca Slavii din imperiu să pună umăr la umăr, ca să se scie cine în Austria este în adevăr îndreptățit de a face pe stăpânul casei*.

La festivitatea de primire au luat parte primarii din Cracovia și Lemberg, numeroși deputați cehi poloni și sud-slavici, precum și reprezentanții orașelor și comunelor rurale cehice.

Banchetul a fost numeros cercetat. Peste 500 persoane au luat parte. Între alții se aflau prințul *Frideric Schwarzenberg*, Dr. *Rieger*, *Komarow* etc. Primul toast la ținut președintele comitetului arangiator, consilierul comunal *Boittl*. Deputatul *Kramarz* zise în toastul său, că lupta politică actuală nu se poartă pentru ordonanțele de limbă, căci ea este **lupta între Slavism și Germanism**. Slavii luptă pentru dreptate și echitate, Nemiții pentru egemonie.

Dr. *Rieger* zise între altele: Interesul poporului ceh și al dinastiei este identic. *Provoacă pe Slavii Austriei să se unească pentru apărarea intereselor lor și le aduce aminte cuvintele lui Palacky din 1848, că dacă Austria n'ar esista, ea ar trebui creată. Misiunea Slavilor este, de-a respinge atacul ce-l îndreaptă germanismul contra monarhiei unitare, și de a-l respinge în interesul Slavilor și al dinastiei. Slavii apără dinastia, ear Germanii tind la dismembrarea monarhiei*. Naționalitățile și dinastia au nevoie unele de altele; din cauza aceasta trebuie susținută armonia între dinastia

habsburgică și poporul ceh, precum și între celelalte naționalități ale Austriei

Alianța poporului ceh cu dinastia habsburgică a fondat monarhia, și dinastia nu poate fi susținută, decît prin concordia popoarelor slave.

*

Între telegrame s'a cetit și una trimisă de contele *Thun*, care își exprimă regretele, că din pricina agendelor, nu poate participa la serbare.

«*Societatea de binefacere din Petersburg*» a adresat comitetului arangiator o lungă scrisoare de felicitare și salutare subscrisă de contele *Ignatiev* în care se zice, că *Palacky* are meritul de a fi făcut, ca poporul ceh să-și trăească acum epoca de înflorire, așa încît *Cehii* reprezintă în egală măsură cu Germanii poziția de mare putere a monarhiei, și pot să ia cu succes lupta în contra limbii germane.

SCRISOARE DIN TRANSILVANIA

Valea Mureșului, Iunie 1898.

Încercări de fusiune. — Părerea generală. — Școalele dela Broșov. — Prigoniri și măceluri.

ereu se ivește ideia concentrării forțelor noastre sincer dispuse de luptă, dar pînă acum această idee n'a ieșit din domeniul unei dorințe platonice.

Luptele intestinale, ce s'au purtat vre-o trei ani de-a rîndul în sinul comitetului național și peste tot între fruntașii noștri erau, în mare parte, și din nenorocire, reflexul luptelor de partid din România pe chestiunea națională.

Însă tentativele de a creia la noi cîte un partid, sau măcar o fracțiune politică de oare-care valoare, care să stea la dispozițiunea și la ordinele unora sau altora dintre oamenii politici ai României, au fost zădărnice așa că, de fapt, opiniunea noastră publică s'a dovedit destul de matură și de puternică de a țintui pe loc ori-ce vele-

ităţi de îngăduire sau de blindeţe faţă cu guvernul de poliţai al Bar. *Bánffy*.

Aceasta este rezultatul practic al desbinărilor şi luptelor dintre noi.

Dar o chestie a rămas încă nelămurită: atitudinea unora dintre oamenii noştri politici faţă cu politica militantă din România. S'au scris şi s'au făcut de repetite-ori enunţiaţiuni solemne, că politica noastră nu trebuie remorcată de vr'un partid din ţară, cu atât mai puţin de unii oameni politici din România.

Acest postulat obşteesc nu este încă îndeplinit. Tot mai sunt la noi oameni cari cochetează fie cu unii fie cu alţii dintre oamenii politici ai României, şi astfel în chip firesc animosităţile dintre ei nu pot să înceteze, nu pot pentru-că aceste animosităţi persistă între partidele din ţară şi în chestiunea naţională.

Acest punct e încă negru în situaţiunea noastră şi temerea generală e, că el pare un nor ameninţător, care, în ori-ce moment, s'ar putea înălţa şi întinde de-asupra noastră ameninţându-ne cu o nouă deslănţuire de furtuni.

E deci uşor de înţeles, ca obştea noastră să vrea să ia măsuri de apărare. Oamenii noştri nu mai vor să tolereze amestecul politicianismului din ţară în luptele noastre pentru naţionalitate. Vrem să ne păstrăm în mod real independenţa acţiunii noastre de fluctuaţiunile politice de partid din România. Vrem să putem vedea în România o ţară de fraţi, iar nu un cîmp împărţit în două tabere duşmane ce se combat cu neîmpăcată dar pentru noi neînţeleasă înverşunare.

E deci natural, ca fruntaşii noştri, cel puţin covârşitoarea lor majoritate, să dozească o concentrare de forţe şi garanţii pentru neutralitatea oamenilor noştri conducători, în ceea-ce priveşte luptele politice din România.

Şi de fapt, precum sunt informat, se şi

fac stăruinţe şi dintr'o parte şi dintr'alta în vederea unei reconciliaţiuni sincere şi astfel a unei concentrări durabile. Înţeleg, fireşte, pe de o parte gruparea d-lui *Dr. Raţiu*, pe de alta a d-lui *Dr. Lucaci*.

Izbuti-va această încercare de astă dată?

Nu ştiu. Ştiu însă cu certitudine un lucru: că opiniunea noastră publică cere şi aşteaptă, ca această concentrare să isbutească, căci lumea noastră de aici crede, că cearta s'a produs, nu de dragul desbinării, ci cu scopul de a salva principiile noastre de luptă.

* * *

Chestiunea subvenţiilor şcoalelor din Braşov preocupă toate spiritele, dar aş afirma un neadevăr dacă aş susţine că am fi cu desăvîrşire lămurii asupra răspunderilor. La dreptul vorbind, nici nu ne prea interesează chestia *răspunderilor*, căci ce ar cîştiga *şcoalele*, dacă s'ar dovedi în chip neîndoios pe cine cade responsabilitatea pentru grava situaţie a acestor cu adevărat naţionale instituţiuni de cultură.

Înţeleg, că în România partisanii dintr'o tabără şi dintr'alta să nu caute decît să-şi facă amarnice muştrări. Noi dorim un singur lucru: ca partidele de acolo să înţeleagă odată, că lupta «naţională» dintre ele ne lasă reci, cu desăvîrşire reci şi că ar face mult mai bine, dacă ar căuta ca prin bună-înţelegere să stabilească şi să respecte *principiul juridic*, în virtutea căruia şi un partid şi altul, venind la putere, are obligaţiunea de a servi şcoalelor ceea-ce constituie *dreptul* lor.

Cu un cuvînt, ar fi timpul suprem, să rivalizăm cu toţii pe tărîmul *faptelor*, iar nu în arena de patimi politice.

* * *

Prigonirile se ţin lanţ. Teroarea jandarmerească e la culme. Nu mai este sat ferit de banditismul jandarmeresc. Pe fie-care zi sbirii Maghiarismului se năpustesc ca furiile asupra pacinilor noştri oameni, şi pen-

tru motive de nimic, tirăsc în pușcăriile ungurești țărani, advocați, ba pînă și femei.

Nu cred ca în Rusia să existe o atît de scîrboasă prigoană și o atît de infamă și crudă cîrmuire ca la noi.

Măcelul dela *Dol* a produs o teribilă inverșunare în toate inimile românești. Și astăzi se vorbește pretutindeni despre această barbară cruzime ungurească. Oamenii scrișnesc din dinți și abia își pot stăpîni indignarea și ura de care sunt cuprinși față de nerușinații noștri asupritori. Tot mai adînc pătrunde în conștiințe convingerea, că la violențe trebuie să se respingă cu violențe, mai ales că nu trăim într'un stat de drept ci în provincii prefăcute în satrapii orientale, în cari pînă și viața și siguranța cetățenilor atîrnă dela cea din urmă canalie agreată de organele stăpînirii.

Soimul.

DESNĂȚIONALIZAREA

După I. NOVICOV.

(Urmare).

Toate procedurile de desnaționalizare pe cari le-am enumerat pînă acum comportă o pedeapsă sau o restricție pentru cel învins. Guvernele s'au folosit de aceasta pe larg. Dar ele au mai întrebunțat și alte mijloace, de o natură diametral opusă: beneficiile și privilegiile.

Dacă procedurile violente nu isbuteau, atunci se făcea încercarea de a desnaționaliza prin favoruri.

Procedeu principal dintre acestea consistă în a provoca apostazii și trădări pentru cari apoi se acordă avantajii particulare. Astfel se edictează, prin măsuri legislative, că ori-ce individ, îmbrățișînd re-

ligiunea dominantă a Statului, se bucură de anumite privilegii speciale (scutire de impozite, distincțiuni onorifice, etc.); adese ori statul acordă renegaților pensii sau moșii. (Slujbe grase sau catedre universitare, cum e d. p. cazul lui *Moldovan Gergely*, sau a lui *Alexi Gejörgy* s. a. N. t.)

După Congresul dela Lublin (1569), cînd Polonii puteau cîrmui după pofta lor vechiul principat de Litvania, ei întrebunțau asemenea mijloace spre a converti la catolicism pe marile familii ortodoxe din această țară. Roata norocului însă s'a întors. Astăzi guvernul rusesc acordă aceleași favoruri familiilor poloneze cari părăsesc catolicismul și trec la ortodoxia rusească.

În țările parlamentare, în cari învinșii au totuși reprezentanți în Camerele legislative, există tendința ca prin corupțiune, prin bani, sau prin demnități și titluri, deputații să fie înduplecați a părăși cauza compatrioților lor și a vota măsuri pernicioase pentru aceștia.

Să trecem la sentiment. Prin natura sa internă, sentimentul scapă de ori-ce control exterior. În consecință, el nu poate fi obiectul nici unei măsuri legislative. Pe de altă parte, simpatia nu se impune. Spre a fi iubit, cine-va trebuie să fie amabil. De aceea, stăpînitorul nu poate opera pe acest tărîm decît prin calitățile sale personale. Dacă este inteligent, de caracter nobil, leal, mîndru, și apoi afabil, seducător, cu un cuvînt dacă are acel prestigiu magic pe care îl dă superioritatea morală, el exercită o mare atracțiune asupra celor ce îl înconjoară. Simpatiile odată deșteptate, toată lumea vrea să se apropie de el, să-l viziteze și de aceea toată lumea își dă silința de a-i învăța limba, de a imita obiceiurile sale, manierile sale, plăcerile și modul său de viață. *Puterea de asimilațiune este în proporțiune dreaptă cu simpatia pe care un popor o inspiră.*

Însă sentimentele se manifestă în socie-

tăți și prin ceremonial și moravuri. Și aici stăpînitorul poate să opereze prin măsuri legislative, însă, firește, că acțiunea sa cea mai puternică se exercită prin exemplu. Supușii au tot-deauna tendința de a imita felul de viață al stăpînitorilor lor, căci fie-care om caută să se urce pe scara hierarhiei sociale.

Așa se face, că moravurile stăpînitorilor se impun învinșilor puțin cîte puțin. De exemplu, independența de care se bucură femeia franceză, va putea, cu timpul, să exercite o influență asupra femeilor arabe din Algeria. Mai curînd sau mai tîrziu va veni o zi cînd acestea vor înceta de a mai purta vâl și vor eși din haremurii.

Dar în afară de sfera exemplului, stăpînitorul poate avea o mare înriurire asupra moravurilor pe calea legislațiunii. După opiniile oamenilor, unele fapte pot să facă convenabile sau nu. La Turci, o femeie ce ar eși fără vâl, ar fi imediat arestată, întocmai precum s'ar aresta la noi o femeie ce ar eși pe jumătate goală. Dacă dar Europeni cari cîrmuesc o societate musulmană nu arestează pe o femeie ce ese din casă fără vâl, această faptă se va putea repeta foarte lesne și va avea puțința de a trece în moravuri. Aceasta însă e o măsură cu desăvîrșire negativă; dar stăpînitorul poate să edicteze și măsuri pozitive. El este acela care regulează ceremonialul. El poate cere, de exemplu, ca supușii săi, cînd presintă o suplică la anumite autorități, să se pună în genunchi; dar el mai poate stabili ca ei să stea în picioare. Aceste mii și mii de nimicuri ale ceremonialului exercită, cu vremea, o foarte considerabilă influență asupra moravurilor și astfel asupra sentimentelor. În fine, stăpînitorul posedă în mîinile sale o armă încă foarte puternică: favorurile, slujbele, distincțiunile onorifice. Petru I avea mai multă bună-voință pentru aceia dintre curtesanii săi cari adoptaseră felul de a trăi al Apu-

senilor, cari consimțeau să-și aducă femeile și fetele lor la serate lumești, decît pentru aceia cari perseverau în moravuri asiatiche. Englezii în Indii decern titluri și demnități indigenilor cari se apropie mai mult de felul lor de traiu și de gîndire. Natural că aceste favoruri au o acțiune foarte puternică și că ele tind să modifice moravurile, a le apropia pe acele ale învinsului de ale stăpînitorului.

Dreptul constitui atribuțiunea chiar a guvernelor ce nu sunt decît mașini de legiferare. Pe tărîmul măsurilor administrative guvernul poate, fără îndoială, să facă foarte mult. Dar în ceea-ce privește principiile fundamentale ale dreptului, cari constituie tocmai individualitatea unei societăți, puterea guvernului e cu mult mai limitată. Organizațiunea familiei și a proprietății este regulată la toate popoarele prin obiceiuri din bătrîni cari resistă tuturor atacurilor, precum stîncile cele mai vîrtoase resistă la furia valurilor. În sec. XVIII se credea, că e de ajuns să fie un legiuitor bine-voitor spre a modifica cu desăvîrșire organizațiunea unei societăți. Această credință naivă a dispărut acum din noi. Astăzi știm că nu ajunge să promulgăm o lege spre a o face să fie aplicată; noi știm mai mult, *cît e de periculos de a se atinge de aceste principii fundamentale ale dreptului*, de cari populațiunile se simțesc legate cu o forță iresistibilă, căci aceste principii li se par popoarelor a fi conforme cu natura lucrurilor. În posesiunile apatice, judecătorii europeni sunt adesea nevoiți să aplice o legislațiune ce le face oroare, dar care este conformă cu ideile acestor populațiuni. Este, neapărat, o tendință de a le schimba, dar știm că aceasta trebuie făcută cu multă menajare și fără a brusca nimic și pe nimeni. Lordul *Bentink* a avut trebuință de un foarte mare curaj de a face să se abroage în Bengal oribilul obicei de a se înormînta văduvele. Astăzi înje-

legem, că *un atac de front în potriva dreptului fundamental al unui popor este una din tacticile cele mai puțin abile*. Trebuie schimbată des pozițiunea, trebuie a se înriri mai întâiu asupra ideilor cari se transformă în moravuri și în fine în legi. A începe prin aceste din urmă, e o încercare zadarnică.

(Stirșitul în No. viitor)

GURA PĂCĂTOSULUI

Ziarul *Egyetértés*, care mereu ațîță pe Unguri împotriva Românilor, s'a îngrozit și el de sălbăciunile măceluri de la Dol.

Iată cum apreciază foaia Konsuthistă isprăvile jandarmilor maghiari:

Jandarmii au împușcat în Dol trei țărani, cari au murit, și pe o mulțime i-au rănit, iar alaltăieri iarăși au căzut jertfe vitejei jandarmeresci în Balmazujváros, unde un om a murit, iar cinci au fost răniți de glonțul puștei jandarmului. Si în Dol și în Balmazujváros e liniște acum. Resultatul așa dar e clar. Cu prețul vieții citor-va bieți țărani, jandarmii au făcut liniște. Asta-i grozav! Astfel de casuri pot avea într'adevăr efect înălțător asupra celor ce se îndeletnicesc cu ordinea socială și cu liniștea. Mai liniștitor este, că cercetarea riguroasă stabilește de obicei învățături foarte folositoare: *măresce egoismul jandarmilor și-i încurajază*, că la astfel de ocasioi să puște *șintind bine* în masa neliniștită, nu cum-va pușcătura să fie așa numai o risipă de praf de pușcă, ci *glonțul să nemerească*. Tot atît, pe cine ajunge. Principal în lucru este, ca poporul să se înfloreze și deci — jandarmii *trebuie* să împuște.

După-ce «*Egyetértés*» persifiază în chipul acesta «vitejia» jandarmerescă încurajată de autorități, continuă:

Nouă însă așa ni se pare, că lucrul acesta nu e în toată ordinea. Noi aflăm, că această vitejie jandarmerească, care *la noi e la ordinea zilei*, este un *lucru nedrept guguman și murdar*. E *lucru nedrept*, fiind-că totuși omului viața îi e mai scumpă, de geaba statul și jandarmul o prețuește

drept un bagatel. Că jandarmul este amenințat, înjurat și lovit cu pietre de țărani amărit prin atitea nedreptăți... nu e cauză de ajuns, ca el să-l ucidă îndată prin glonț. E lucru *guguman*, fiind-că poporul turburat se sperie, ce-i drept, de arma ucizătoare, însă avînd și el destul sentiment pentru a se scandalisa de nedreptatea vădită, să amărăște și mai mult cînd vede, că necazurile lui nu se vindecă, că nu este întreat din care cauză se turbură, de ce se minie, are ori n'are dreptate; — ci este înfrinat prin înfiorătoarea *neîndurare a puterii*. Și e lucru *murdar*, fiind-că tot-d'una este repulsiv, cînd puterea *abusează de forța* ce o are și cu un *barbarism orb* folosește arma ucizătoare față de oamenii nearmați...

NOTAR UNGUR DACO-ROMAN

Cetim în «*Trib. Poporului*»:

D-l *Szerény Sándor*, notarul Curticiului e Maghiar neaoș și cu toate acestea foaia «*Aradi Ujsäg*» îl acuză de *Daco-Român*, pentru următorul cas: În școala de meseriași, bătîndu-se doi ucenici, dintre cari unul Ovreu, Kohn Sándor, — învățătorul ungar Moravek a dus pe Ovreul bătăuș înaintea notarului. Notarul și-a pus pandurul să reglementeze pe Ovreu, prin aplicarea fără cruțare a bastonului Consingeniei lui Kohenleben, grupați la foaia «*Aradi Ujsäg*» strigă ah-vei de mila ucenicului reglementat și exclamă: «*Prin procedura asta puternicul notar dela Curticiu se trădează nu numai de Daco-Român dar și de antisemit*.» Un Ungur — Daco-Român! Vorba vine! Foaia ovreiască a voit să zică: *Nu te atinge de Ovreu!*

Rumänen und Bulgaren.

Die Gymnasial-Professoren und Schüler von *Turnu-Magurele*, machten unlängst einen Ausflug nach Nicopolis, in Bulgarien.

Herr *Titovski*, Gemeinderath von Nikopolis, richtete aus diesem Anlas einen Aufruf an die Bulgaren, worin er gegen alle Diejenigen, die zwischen Bulgaren und Rumänen eine Spannung hervorrufen wollen, energisch zu Felde zieht.

Dieser Aufruf ist von so manchen Gesichts-

puncten interessant und bedeutsam, drum wollen wir ihn hier in wortgetreuer Übersetzung anführen:

Bulgaren!

Die Zeitungen geben Alarm-Signale und schreiben kilometerlange Artikel, durch welche sie zeigen möchten, dass zwischen Bulgarien und Rumänien ernste Missverständnisse obwalten würden, dass die Gefahr eines nahen Zusammenstosses vorhanden wäre, kurz, dass wir Ursache hätten, den Rumänen unsere alte Freundschaft zu kündigen.

Es gibt unstreitig viele unter uns, die geleitet von manigfachen fantastischen Trieben, niedrige Verleumdungen mit Bezug auf die rumänische Regierung und auf die rumänische Nation verbreiten, somit gegen eine Nation, welche in den Tagen der Gefahr zu unserer Rettung eilte. Blickt nach Grivitzza, und da habt ihr Beweise von Menschlichkeit und Ritterlichkeit seitens des rumänischen Volkes. Die Denkmäler von Grivitzza und die Einwohner Plevna's unterstützen meine Behauptungen!

Bulgaren!

Es sind erst einige Tage, seit dem wir, die Einwohner von Nikopolis, das Glück hatten, die 120 Schüler des Gymnasiums von Turnu-Magurele samt ihren Professoren und ihrem Director zu begrüßen und zu bewirthen.

Die Bürger von Nikopolis und Plevna können Euch die seelische, bis zur Begeisterung gestiegene Freude beschreiben, die uns alle ergriff, als wir jene lebenswürdigen Jünglinge begrüßen konnten, die uns so schöne, unvergessliche Erinnerungen hinterlassen haben.

Der aufrichtige Empfang, den wir, die Bürger von Nikopolis und Plevna, ihnen bereitet, hat das ganze rumänische Volk erfreut, jenes Volk, welches uns stets Lob und Anerkennung zollte.

Bulgaren!

Es ist Euch bekannt, dass die kleinen Ursachen grosse Wirkungen erzeugen. Warum fangen wir also nicht einmal an, jenen unbegründete Meinung, als ob zwischen uns und den Rumänen ein Abgrund läge, Auszurotten? Denn solche falsche Meinungen werden ja blos von einigen Journalisten verrätherischen und elenden Charakter's verbreitet.

Hüten wir uns also vor diesen verkauften Intriganten, denn die Wahrheit ist in diesem Falle so rein, dass sie Jedermann sehen und begreifen kann.

Bulgaren!

Verachtet mit Offenheit und echter Ritterlichkeit Diejenigen, die Euch anlügen und verleiten wollen; erhebet Eure Stimme und verwahret Euch gegen alle Diejenigen die Euch glauben machen wollen, dass die edle rumänische Nation uns gegenüber irgendwelche böse Hintergedanken hätte. Thuet das, und seid versichert, dass die ganze Welt Euch zustimmen wird.

Bulgaren!

Ich richte diesen Aufruf an Euch, in einem Augenblicke, wo meine ganze Seele hoch erfreut ist ob der schönen Tage die uns der Besuch der rumänischen Jünglinge bereitet hat. Andererseits aber kann ich nicht verschweigen, dass mir das Herz vor Schmerzen bricht, da ich sehe, dass es unter uns Leute gibt, die nur existiren um Ränke zu schmieden, um Misstrauen zu säen, um Verleumdungen auszustreuen. Und das alles gegen wen?

Gegen die Rumänen!

Gegen eine Nation, die von uns nur Lob und Erkenntlichkeit erwarten sollte, denn unter uns dürfen und können keine Missverständnisse obwalten!

Werdet ihr mich verstehen?

Die Zukunft wird es lehren.

K. G. K. Fitovski.

Mitglied des Geminderathes von Nikopolis.

INFORMAȚIUNI

Doamna *Juliette Adam*, cunoscuta redeactoare a revistei *Nouvelle Revue*, este un zeus apostol al prieteniei ruso-franceze și totodată apără cu căldură și interes deosebit toate interesele politice ale națiunilor slavice. Scrierile ei sunt tot atâtea dovezi de simpatia și dragostea ce o nutrește față de aceste națiuni. În consecință dînsa desaproabă cu drept despotismul Ungurilor și nu arare-ori îi atacă vehemet în coloanele ziarului seu. Ungurii s'au supărat acum foc pe modame *Adam*. «Bud. Hirl.» spune, că ei au sărbătorit-o colosal înainte cu cîtiva ani cînd a umblat prin Budapesta, și totuși acum e contra lor. Madame *Adam* de present, la invitare spacială, se afla în *Cetinje*, la curtea principelui *Nichita*. Foile ungurești varsă foc de mînie, căci cred sigur că madame *Adam* nu-i va vorbi de bine în Montenegro.—Dar ce se și zică bine de ei, vorbind' adevêul?

*

Kölnische Zeitung arată, că expozițiunea de păpuși îmbrăcate în *costume istorice*, de la castelul de Neu-Wied are un succes de admirațiune care se manifestă cu deosebire pentru *partea românească*.

Se știe, că fantasia genială a Carmen Sylvei, a utată de gustul damelor române, a hotăit de succesul acestei expozițiuni cu scop filantropic.

Aci figurează corțelul de încoronare al Reginei României, trăsura cu 8 cai, Regina cu curtea sa în mijlocul alaiului măreț. Alături este scena ce reprezintă pe princesa *Despina*, dinaintea metropolitului, depunînd pe pistol sculele sale domnești pentru sfîrșirea mănăstirei Curtea-de-Argeș. Mai departe se găsește o barcă cu soldați răniți și cu surori de caritate, cari îngrijesc de eroii răsoiului pentru neatîrnare. Între surori e și M. S. Regina, muma răniților.

Ultimul tablou reprezintă panorama Sinaiei, în fund cu castelul Peleșului, precedat de două vile, una simplă țărănească, alta cu înfățișarea seniorială. Curtea e încărcată cu scene populare: leagăne, jocul ursului, o țărancă logodnică cu salba de galbeni la gît, și altele.

La această expozițiune figurează o mulțime de păpuși în pitorești costume naționale din Germania, Franca, Austria-Ungaria, Anglia, Scoția, Spania și Rusia. Ziarele nemțești ne vorbesc și de exemplare din Japonia și din Persia.

*

Revista internațională *Cosmopolis*, care apare în trei limbi (nemțește, franțuzește și englezește) publică în numărul dîn urmă nu articol al Domnului *Henry de Riouș* asupra poporului român.

Articolul este simpatic Românilor: păcat însă că autorul nu cunoaște în de. ajuns poporul român.

*

Rînd pe rînd temnițele Seghedinului eliberează pe cîte un Român, ca după lungi și grele suferințe să respire aerul libertății în mijlocul celor doriți ai sei.

Zilele trecute d-l *Crucian Simu* a părăsit temnița Seghedinului.

Luni, în 20 Iunie, la 8 ore, va fi eliberat părintele *Mihaiu Rubinoviciu*, din Bruznic (Bănat).

Părintele *Rubinoviciu* condamnat de tribunalul din *Lugoj* pentru o pretinsă «agitație» a trebuit să expieze cu 6 luni temniță de stat această crimă a sa, avînd să mai plătească încă și o amendă de 50 fl.

Rămîne acum închis singurul Român d-l *Georgiu Făgărășan*, învățătorul din Tîr (lîngă Blăj), care pe lîngă chinuitoarea singurătate mai suferă și prin unele neajunsuri și rele știri ce-i vin de acasă...

*

Marele fanfaron și intrigant *Ieszenski Sandor*, are să fi înaintat. E vorba, ca el să fie numit secretar de Stat

Deh, omul ăsta, o secătură palentă, a reușit să convingă pe unguri că cunoaște (!) chestia naționalităților și că e grozav mai ales în contra Românilor. Și fanfaronada asta deschide în Ungaria cariere pentru oameni cu pecete guvernamentală pe patriotismul lor.

CĂRȚI TRIMISE REDACȚIUNII

Copii și amicii lor. Istorioare pentru usul grădinelor și asilelor de copii, precum și pentru familii. Intocmite de *Luisa I. Neamțu*. București, 1897. Prețul 2 Lei,

Statistica carierelor din Țară. (Edițiunea Ministerului agric., industriei, comer. și domen.), București.

Cîteva cuvinte asupra educațiunii și instrucțiunii în România de *Sissina Constant*. București, Prețul 1 Leu.

Petroleul. *Studiu științific și economic* de *C. R. Mircea* și *Gr. Filiti*, București, (Edițiunea servic. minelor).